

УДК 378.016:376

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ю. О. Долинний

У статті розглянута проблема готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності у контексті професійного становлення особистості фахівця-реабітолога як одного з найважливіших напрямків загальної педагогіки. Висвітлено напрямки підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту у системі вищої освіти, які в подальшому планують займатися реабілітаційною роботою з дітьми з обмеженими фізичними можливостями.

Ключові слова: підготовка, фахівці, фізичне виховання, реабілітація, обмеження в розвитку.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Проблема готовності у контексті професійного становлення особистості – одна з найважливіших для загальної педагогіки. Не існує однозначного розуміння сутності та функцій зазначеного поняття, яке набуло останнім часом у концептуальному апараті психології відносно самостійного і високого наукового статусу. Проте відмінності у визначенні поняття готовності, що мають місце у різних авторів, дають підстави говорити про суперечливість точок зору, що існують, а звідси і про неузгодженість процедур перенесення цього поняття в експериментальну площину.

Підготовка фахівців у системі установи вищої освіти для роботи з хворими людьми, з дітьми-інвалідами обумовлена соціально-економічними, політичними, екологічними умовами, що склалися на певному етапі, є необхідною ланкою у вирішенні цієї проблеми. Це підтверджує безперечну актуальність професійно-педагогічної готовності фахівців з фізкультурно-оздоровлювальної та реабілітаційної роботи. Однак стан багатьох аспектів цієї проблеми, як нам бачиться, слід вважати мало вивченими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проведений

аналіз літературних джерел (Н. Белікова, Т. Бойчук, М. Голубева, Т. Д'яченко, Ю. Железняк, Т. Зінченко, В. Зюзін, С. Казакова, Е. Казаков, В. Кукса, І. Лапичак, О. Левандовський, Л. Лубишева, В. Магін, О. Міхеєнко, О. Павлик, Л. Сущенко) у напрямі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної діяльності вказують на необхідність науково обґрунтованої організації процесу освіти, урахування досвіду передових країн і регіональних особливостей нашої держави, підтверджують доцільність обговорення професійної діяльності як педагогічної проблеми на різних рівнях [2, с. 13].

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Попит на фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи потребує кваліфікованої підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності. Такий напрямок держави та суспільства потребує розроблення нових теоретичних та практичних підходів реабілітаційної роботи, нової моделі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи.

На сучасному етапі розвитку реабілітаційної роботи конче необхідне вирішення питання підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності з педагогічної точки зору.

Мета статті – на основі літературних джерел розглянути педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Попит на реабілітаційну роботу фахівців з фізичного виховання і спорту потребує підвищення рівня освітнього педагогічного процесу підготовки майбутніх фахівців-реабітологів. Розроблення методології та моделі фахівця вимагає врахування різних парадигм педагогічної освіти, розроблення нових теоретичних підходів щодо життєдіяльності дітей з обмеженими фізичними можливостями. Тому підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми на сучасному етапі розвитку реабілітаційної роботи розглядається як педагогічна проблема.

Актуальність належної підготовки висококваліфікованого фахівця з фізичної реабілітації обґрунтовується широким спектром контингентів населення, з якими йому доведеться працювати [1, с. 11-12]. Крім того, підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності з дітьми з обмеженими фізичними

можливостями у системі вищої освіти обумовлена соціально-економічними, політичними, екологічними умовами, що склалися, і є необхідною ланкою у вирішенні освітянських проблем.

В останні роки виникли нові погляди на традиційне розуміння ключових понять щодо питання підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності. О. Б. Павлик визначає «професійну підготовку фахівців» як складну психолого-педагогічну систему із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічного для цього фаху знаннями, вміннями та навичками [9, с. 4].

Фізична реабілітація як спосіб відновлення здоров'я і функціональних можливостей людини почала формуватися в Україні порівняно нещодавно (у кінці минулого століття) й тому перебуває ще на стадії становлення. На актуальність і своєчасність формування цього напрямку як самостійної дисципліни вказують не тільки її глибокі корені в нетрадиційній медицині, різних системах фізичного виховання, але й інтенсивний розвиток у багатьох країнах світу, де людину розглядають як основну цінність суспільства, що формує запит висококваліфікованих фахівців-реабілітологів – з'являються реабілітаційні центри, де під наглядом спеціалістів здійснюється відновлення здоров'я пацієнтів після травм, унаслідок виснаження фізичного і морального здоров'я, психологічних розладів й ін. [5, с. 36-37].

Реалізація програми підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності як педагогічна проблема вимагає розроблення, створення й забезпечення освітнього процесу навчальними програмами спецкурсів, навчальними та навчально-методичними посібниками, зміст яких має бути націлений на зміну професійного мислення фахівців, озброєння їх новими знаннями й уміннями, інноваційними технологіями. Спецкурси з цієї проблеми можуть успішно засвоюватися майбутніми фахівцями в рамках національно-регіонального компоненту державного освітнього стандарту вищої професійної освіти [8, с. 57].

В. Кукса вважає, що підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, розвиток національної, зорієнтованої на здоров'ятвірну підготовку спеціалістів фізично-реабілітаційної освіти – головна передумова активізації інтелектуальних сил і професійних резервів нації, мобілізації її психофізичних, духовно-людських і трудових ресурсів. Таке розуміння

ролі фізично-реабілітаційної освіти об'єктивно ставить проблему фундаментальної переорієнтації загальної філософії освіти, зміни оздоровлювально-освітньої парадигми в цілому [7, с. 41].

Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності пов'язана, перш за все, з оволодінням професійними навичками та вміннями, необхідними для проведення реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями в розвитку. Але реабілітаційна робота фахівців з фізичного виховання і спорту не обмежується тільки фізичною реабілітацією: професійна робота реабілітолога має містити комплексне використання інших видів реабілітації, у тому числі і педагогічну.

Проблеми, які постають перед освітою ВНЗ з підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності, зумовлені кардинальними змінами змісту не тільки самих професійних завдань реабілітологів, але і соціального замовлення на вирішення освітніх, педагогічних проблем дітей з обмеженими фізичними можливостями. Зазначена в наш час переорієнтація багатьох фундаментальних і прикладних наук призвела до того, що на перший план виходять ціннісні відносини освіти і науки, насамперед, щодо їх ролі для людини, призначення в її життєдіяльності, функцій в розвитку дитини. Цим багато в чому обумовлюється і розуміння ролі реабілітації: фізичної, оздоровлювальної фізичної культури, педагогічної, медичної, психологічної, соціальної у чинній системі педагогічної освіти.

Фахівцю, що отримує підготовку з фізичної реабілітації, потрібно враховувати швидкий темп розвитку інформаційних і медичних технологій, на які спирається майбутній спеціаліст. Враховуючи, що кінцевою метою навчання є оволодіння всіма аспектами реабілітації з акцентом на фізичних засобах, важливо усвідомити широкий діапазон необхідних предметів і дисциплін [10, с. 112-113].

Теоретична і практична підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту як педагогічна проблема потребує, крім знань фізичної реабілітації, вивчення інших методів фізреабілітації: праце- та механотерапії, фізіо- та бальнеотерапії, психологічної та педагогічної реабілітації, психорегуляції, соціального аспекту. Отримавши знання в цій сфері, майбутні фахівці зможуть складати рекомендації щодо лікувальних комплексів різних видів трудотерапії, проводити заняття з трудотерапії; використовувати механоапарати на різних етапах реабілітації, в тому числі оздоровлювальної і профілактичної

спрямованості, а також для підвищення загальної фізичної і спеціальної працездатності дітей з обмеженими фізичними можливостями.

Процес протікання хвороби дитини або період відновлення після захворювання в сучасній дійсності характеризується граничними, а часто і позамежними психічними навантаженнями, тому проблема психорегуляції у фізичній реабілітації здається екстраординарною. При цьому специфіка фізичної реабілітації пред'являє до психорегуляції свої вимоги для вирішення специфічних завдань, таких як підвищення і відновлення психічної та фізичної працездатності; регуляція психічних станів у їх поліморфному прояві; підвищення, мобілізація психофізіологічних і функціональних резервних можливостей організму; корекція індивідуально-психологічних особливостей особистості й ін.

Таким чином, дуже актуальними є питання, пов'язані із застосуванням психічної саморегуляції у процесі навчання фахівців з фізичної реабілітації. Ефективність навчання психорегуляції за допомогою використання психолого-педагогічних засобів на тлі функціональних ефектів масажу зводиться до використання рефлексивного підходу, а цьому необхідно навчати студентів у ході занять, щоб вони могли застосувати свої знання та вміння на практиці. На цій підставі видається достатньо актуальним розроблення і обґрунтування методики навчання навичкам психорегуляції студентів, що спеціалізуються в галузі фізичної реабілітації.

Аспект психологічної реабілітації охоплює різні емоційні стани дитини (збудження, стрес, тривожність); розглядає структуру особистості, психологічні методи регулювання; формування культури спілкування та взаєморозуміння з урахуванням психологічних аспектів спілкування як складні багатопланові процеси встановлення та розвитку контактів між дітьми. Практичне використання знань у вигляді умінь враховувати особливості закономірностей вікових проявів психіки та поведінки як у навчальному, так і у реабілітаційному процесі, забезпечить облік впливу психологічних факторів на фізичний стан дітей з обмеженими фізичними можливостями.

Під час підготовки фізичних реабілітологів, на думку Т. М. Бугері, виникають труднощі, обумовлені недостатньо розробленими міжпредметними зв'язками, а також відсутністю уніфікованої нормативно-правової бази навчання. На думку автора, недостатнім є досвід системи підвищення кваліфікації фахівців з фізичної реабілітації

при їх безперервній освіті протягом усієї професійної життєдіяльності фізичного реабілітолога [4].

Найважливіше місце у вирішенні зазначених проблем має належати змінам навчального плану й перегляду навчальних програм, підвищенню професійного рівня професорсько-викладацького складу, пошуку й упровадженню в навчальний процес ефективних методик, новітніх освітніх технологій, переосмисленню ролі якісної освіти. Науково-педагогічний аспект засвоєння міждисциплінарної проблеми обумовлений нагальною потребою в розробленні дієвої моделі при підготовці висококваліфікованих фахівців – фізичних реабілітологів. Усе це свідчить про те, що проблема оптимальної підготовки фахівців з фізичної реабілітації й перехід від їх високої кваліфікації до професійної компетентності вимагає глибокого теоретичного й системного практичного осмислення й вирішення [4].

Реабілітаційна діяльність з дітьми з обмеженими можливостями в сучасних умовах вимагає від майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту, крім професійних навичок, прояву особистісних якостей, фізичних і психічних можливостей, ціннісних орієнтацій.

Емоції – найважливіший компонент ціннісних орієнтацій, найбільш глибоко характеризує їх зміст і сутність. За допомогою емоцій виражаються: задоволення, величина потреби, оцінювання особистої значущості, задоволеність фізичним «Я». У зв'язку з тим, що емоції мають різну ступінь вираженості, тривалість протікання й усвідомленість причини їх прояву, можна виділити: настрої (слабо виражені стійкі емоційні стани); пристрасть (швидко виникає, стійке та сильне почуття, наприклад до спорту); афект (швидко виникає, короткочасний емоційний стан, викликаний особливо значущим подразником, і завжди бурхливо проявляється, наприклад, при перемозі). Емоції мають властивість заразливості, що дуже важливо при заняттях фізкультурно-спортивною діяльністю.

Особливе значення під час підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями має розвиток у студентів психологічних і комунікативних здібностей, виховання почуття поваги до професії фізичного реабілітолога, персональної відповідальності за самостійну діяльність, засвоєння моделі фахівця з фізичної реабілітації, для якого властива висока внутрішня культура та культура здоров'я.

Велике значення має розвиток у студентів творчого, дослідницького підходу до здоров'язбережувальної діяльності, набуття

ними умінь аналізувати результати своєї праці, формування потреби в самоосвіті та самовихованні [3].

Ціннісні орієнтації майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту щодо реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями розглядаються як способи, за допомогою яких диференціюють об'єкти фізичної культури за їх значимістю. Характер же спрямованості в самій діяльності частіше залежить від того, який особистісний сенс має система тих чи інших цінностей, що визначає дієвість відносин індивіда до тих об'єктів, заради яких ця діяльність здійснюється. Одні об'єкти можуть викликати емоційну (чуттєву), інші – пізнавальну, треті – поведінкову активність.

Концепція відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів, щодо дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями, які проявляються у формі взаємодії різних структур: професійно-особистісної (яка забезпечує професійними знаннями майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту щодо реабілітаційної роботи); особистісно-орієнтованої (враховує особистісні й індивідуальні особливості майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту під час навчання та практичної діяльності); компетентнісної (формує у майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту спеціальні знання та навички, щодо спілкування з дітьми з обмеженими фізичними можливостями та їх батьками); діяльнісної (сприяє успішній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями завдяки свідомому ставленню та бажанню виконувати такий напрям роботи), а також системний, акмеологічний, аксіологічний, рефлексивний підходи щодо спроможності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до виконання професійних функцій.

Підготовка високоякісних спеціалістів з фізичної реабілітації має основні напрями, які відповідають напрямам фізичної реабілітації. Завдяки своїй багатогранності професія реабілітолога може бути дуже широко використана спеціалістами нетрадиційної та не медикаментозної медицини і, звичайно, фізичного напрямку. Намагаючись знайти оптимальні шляхи покращення підготовки спеціалістів з реабілітації, неможливо обійти увагою питання подальшого працевлаштування молодих спеціалістів [5, с. 36-37; 10, с. 112-113].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до професійної діяльності як педагогічна проблема вимагає розроблення, створення й забезпечення освітнього процесу навчальними програмами спецкурсів, навчальними та навчально-методичними посібниками, зміст яких має бути націлений на зміну професійного мислення фахівців, озброєння їх новими знаннями й уміннями, інноваційними технологіями.

Система професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації у зв'язку з провідними тенденціями в сучасній освітній сфері має потребу у вдосконаленні змісту навчання, у системному опрацюванні й створенні дієвої моделі ефективного навчально-виховного процесу підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі фізичної реабілітації.

В подальшому планується розглянути та дослідити сутність готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту до реабілітаційної роботи з дітьми з обмеженими фізичними можливостями.

Література

1. Бойчук Т. В. Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців фізичної реабілітації / Т. В. Бойчук, О. С. Левандовський // Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітаційні СПА-технології: матеріали науково-практичної конференції, 29–30 квітня 2009 р. – Севастополь. – С. 11–12.
2. Бойчук Т. Концептуальні засади становлення і розвитку спеціальності «Фізична реабілітація» в Україні / Т. Бойчук, М. Голубєва, О. Левандовський // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наукових праць. – Луцьк, 2008. – Т. 3. – С. 11–16.
3. Беликова Н. А. Організація практичної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності. Освітологічний дискурс / Беликова Н. А. – 2014. – № 2 (6). – С. 12–21. Беликова Н. О. Тестові завдання з наукових засад професійної підготовки фахівців з фізичної реабілітації / Н. О. Беликова, Л. П. Сущенко. – К. : ТОВ «Козарі», 2010. – 42 с.
4. Бугеря Т. М. Використання міжпредметних зв'язків в удосконаленні навчальної діяльності майбутніх фахівців із фізичної реабілітації / Т. М. Бугеря // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 10–12.
5. Казакова С. М. Современное состояние подготовки и перспективы трудоустройства специалистов по физической реабилитации / С. М. Казакова, Е. А. Казаков // Фізична та фізіотерапевтична реабілітація.

- Реабілітація СПА-технологій : матеріали науково-практичної конференції, 29-30 квітня 2009 р. – Севастополь, 2009. – С. 36–37.
6. Картава Ю. А. Щоденник виробничої фізреабілітаційної практики для студентів IV курсу спеціальності фізична реабілітація / Картава Ю. А. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2007. – 13 с.
 7. Кукса В. Переорієнтація професійної самосвідомості студента-фізреабілітолога / В. Кукса // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 4. – С. 40–47.
 8. Мартиненко В. В. Проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту / В. В. Мартиненко // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 3. – С. 55–58.
 9. Павлик О. Б. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх перекладачів до використання офіційно-ділового мовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. Б. Павлик ; Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельниц., 2004. – 20 с.
 10. Яворська Л. Г. Шляхи вдосконалення навчання спеціалістів по фізичній реабілітації та подальшого : працевлаштування / Л. Г. Яворська // Фізична та фізіотерапевтична реабілітація. Реабілітація СПА-технологій: матеріали науково-практичної конференції, 29–30 квітня 2009 р. – Севастополь, 2009. – С. 112–113.

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Ю. О. Долинный

В статье рассмотрена проблема готовности будущих специалистов по физической реабилитации к профессиональной деятельности в контексте профессионального становления личности специалиста реабилитолога, как одного из важнейших направлений общей педагогики. Отражены направления подготовки специалистов по физическому воспитанию и спорту в системе высшего образования, которые в дальнейшем планируют заниматься реабилитационной работой с детьми с ограниченными физическими возможностями.

Ключевые слова: подготовка, специалисты, физическое воспитание, реабилитация, ограничения в развитии.

PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION TO PROFESSIONAL ACTIVITY AS PEDAGOGICAL PROBLEM

Yr.A. Dolinnij

In the article the problem of readiness of the future physical rehabilitation specialists to professional activity in the context of professional development of a professional rehabilitator personality is examined as one of major directions of general pedagogy. The directions of preparation of the specialists in physical education and sport in the system of higher education are reflected. In what follows the above mentioned specialists would be engaged in rehabilitation work with children with disabilities.

Key words: preparation, specialists, physical education, rehabilitation, limitations in development.

Долинний Юрій Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри педагогіки Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. **E-mail:** dya69@mail.ru

Dolinnij Yuriy Oleksijovich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Doctoral Student of the Department of Pedagogics of Glykhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko. **E-mail:** dya69@mail.ru

УДК 37.03

КУЛЬТУРНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СКЛАДОВА ПЛАНЕТАРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Є. А. Зеленов

Аналізується сутність культурного інтелекту та роль його формування в планетарному вихованні студентської молоді. Стверджується, що культурний інтелект має бути притаманний дійсному інтелекту. Наводяться риси інтелігентності як мети планетарного виховання.

Ключові слова: культурний інтелект, інтелігент, риси інтелігентності, планетарне виховання, студентська молодь.

Постановка проблеми у загальному огляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Культурний